

'Ilo'i 'a ho'o ngaahi totonu 'i ha'o fakatau ha koloa ma'au

Ko e lao Fair Trading Act 'oku fakatefito ia ki he tokotaha fefakatau'aki kotoa pe, mei he kautaha lalahi 'o a'u ki he ngaahi pisinisi iiki. Ko e lao Consumer Guarantees Act 'oku fakatefito ia ki ha'o fakatau ha koloa pe ko ha'o totongi ha ngāue ke fai ma'au.

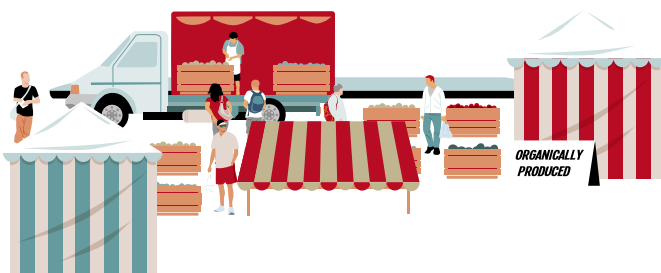
Ko e lao Fair Trading Act

Ko e lao Fair Trading Act 'oku fakatefito ia ki ha taha pe 'oku fefakatau'aki – mei he ngaahi kautaha lalahi 'o hangē ko e ngaahi hōtele lalahi, kautaha folau vakapuna mo e ngaahi falekoloa lalahi 'o a'u hifo ki he ngaahi koloa fakamovevete pe pisinisi 'oku fakalele fakataimi pe 'o hangē ko e fakatau'anga koloa suvenia pe fakatau'anga 'aisikilimi.

'Oku fakatapui 'e he lao ni ha pisinisi ke ne takihala'i, fakahoko ha fakamatala 'oku loi pe ke fakalele 'a 'enua pisinisi ha founa 'oku fu'u ta'efaka'atu'i.

Ko e lao Fair Trading Act 'oku fakakau mai ai 'a e:

- tapa kotoa pe 'o hono tu'uaki pea mo hono fakatau atu 'o ha koloa pe ko ha ngaahi ngāue 'oku totongi ke fai
- ko hano fakamatala'i ngutu pe tohi 'o ha koloa pe ngāue 'e totongi ke fai
- ha ake hake ha fakakaukau koe'uhi ko ha fakatātā, tu'uaki pe ko hono vikia.

Ko e lao Consumer Guarantees Act

'Oku fakatefito 'a e lao ni ki he ngaahi koloa 'oku ke fakatau ke ngāue'aki fakafo'ituitui pe taautaha.

'Oku 'ikai foki ke kau heni ha fefakatau'aki fakatautaha pe ia (private sales).

'Oku tu'utu'uni 'e he lao Consumer Guarantees Act ko e koloa (goods) mo ha ngaahi ngāue 'oku totongi ke fai (services) kotoa pe kuo pau ke:

- 'i ha tu'unga 'oku lelei mo taau
- tuha ki hono faka'aonga'i
- tatau 'a e koloa pe ko e ngāue koiá pea mo hono fakamatala'i atú
- ke tufaki 'i he felotoi, pea kapau 'oku 'ikai ha taimi pe ko ha vaha'a taimi tuku pau, 'i ha taimi fe'unga
- tatau 'a e koloa na'e fakatau pea mo e koloa koia na'e fai'aki 'a hono faka'ali'ali pe tu'uaki
- 'oku fakatau atu ia 'e ha tokotaha fefakatau'aki 'oku 'i ai 'a 'ene totonu ke fakatau atu e koloa koiá
- lava 'o ngaohi ia 'e he kautaha na'a nau fuofua ngaohi 'o kapau 'e maumau pea ke 'i ai foki hano ngaahi kongokonga.

Ko e ngaahi ngāue 'oku totongi'i ke fai kuo pau ke:

- fai'aki ha poto mo e taukei ngāue pea ke fai fakalelei
- tuha mo hono fiema'u
- fakahoko 'i hono taimi totonu
- fai'aki 'i ha totongi 'oku taau mo faka'atu'i.

Ko e totongi pe ko hono fakamahu'inga'i 'o e koloá

'Oku 'i ai ho'o ngaahi totonu 'i hano fakamahu'inga'i fakapa'anga (totongi) 'o ha koloa pe ko ha ngāue ke fai 'o hangē ko eni.

Kapau 'oku ke 'i ha fale fakatau pasikala 'o sio ai he totongi 'o e kalasi pasikala kehekehe 'Oku 'i ai 'a ho'o totonu ke 'osi mahino atu pe:

- ko hono fokotu'utu'u atu 'o 'enau ngaahi totongi 'oku mahino lelei pea totonu foki – 'o kau ai 'a e ngaahi fakama'ama'a, fakafehoanaki 'o 'enau totongi takitaha pea mo ha totongi kuo tukuhifo pe holoki
- kuo 'osi fakakau 'a e GST ki he totongi pea kapau 'oku 'ikai, pea ke fakamahino eni kiate koe
- ke fakahā atu ke ke 'ilo ha ngaahi totongi makehe.

Ko e founda ke fakahoko'aki 'a ho'o ngaahi totonu

Ko e fuofua me'a ke fai 'i ha hoko ha'o faingata'a'ia, ko ho'o a'utonu ki he tokotaha na'a ke fakatau mei ai 'a e koloá, pe na'a ke totongi ke ne fai ha ngāue ma'au. 'E 'ikai lava 'e he Commerce Commission ia 'o fakahoko ha'a ne tu'utu'uni fekau'aki mo e lao Consumer Guarantees Act, ka 'e fiema'u ia ke fai ha'o 'eke fakalao. 'Oku mau fale'i atu ke ngāue'aki 'a e Disputes Tribunal ke fakatonutonu'aki ha ngaahi faingata'a'ia pehē ni.

🔗 'Oku fakakakato atu 'a hono fakamatala'i 'o ho'o ngaahi totonu 'i he lao Consumer Guarantees Act mei homau taulanga vahaope www.consumeraffairs.govt.nz

Ko hono fakaloloa atu 'a e taimi ke fakalelei'i ai 'e he tauhi koloa ha koloa 'e maumau (Extended warranties)

'Oku kehe foki 'a e "extended warranty" mei he malu'i angamaheni 'o ha koloa 'oku ke fakatau, he ko e "extended warranty" ia ko ha aleapau ke ke toe totongi ha pa'anga 'i he funga 'o ho'o totongi 'o e koloa. Ko e "warranty" angamaheni 'oku 'oatu ta'etotongi pe ia 'o makatu'unga 'i ho'o fakatau e koloá pe ko ha'o totongi ha ngāue ke fai.

Ko e fakatātā eni ki ai: kuo ke 'osi fakatau ha'o TV fo'ou mei he falekoloa pea fokotu'u atu 'e he faifakatau ke ke toe totongi ha "extended warranty". Ko e ngaahi me'a eni kuo pau ke nau 'oatu kiate koe 'o kapau te mou felotoi:

- Ko ha tatau 'o e tohi aleapau ki he "extended warranty" 'i he taimi na'e fakatau ai 'a e koloa. Ko e tohi aleapau ni ke fatu'aki ia ha lea 'oku mahino ngofua pea ke 'asi ai 'a e 'aho na'e fakahoko ai pea mo hono kotoa e ngaahi tu'utu'uni 'o e felotoi. 'E kau mai ki ai 'a e 'aho 'e 'osi ki ai 'a e aleapau pea mo e pa'anga ke totongi.
- Ko hono to'oto'o me'a lalahi 'o ho'o ngaahi totonu 'i he lao Consumer Guarantees Act pea mo hono fakafehoanaki 'o e ngaahi totonu koiá pea mo e ngaahi malu'i makehe 'oku tånaki atu ki ai 'i he "extended warranty".
- Ko hono fakamā'opo'opo atu 'a ho'o totonu ki hono kaniseli 'a e aleapau ni 'o fakatatau ki he lao Fair Trading Act.

Ko e founda eni ke ke ngāue'aki 'o kapau te ke kaniseli 'a e aleapau ki he "extended warranty":

- 'e lava ke ke kaniseli eni kimu'a pea toki 'osi ha 'aho ngāue 'e 5 hili ho'o ma'u 'a e lau'i tatau 'o e tohi aleapau
- 'e lava ke ke kaniseli ha taimi pe, 'o kapau kuo 'ikai malava ke fakahoko kakato 'a e ngaahi fatongia na'e totonu ke fai ma'au 'e he tokotaha koia na'e totonu ke ne fakahokó (warrantor).

🔗 'Oku 'i ai mo e ngaahi fakamatala ke tånaki atu ki heni 'i he 'emau lau'i tohi fakamatala 'oku ui ko e [Extended warranties: www.comcom.govt.nz/fair-trading/changes-to-the-fair-trading-act/fact-sheets/extended-warranties/](http://www.comcom.govt.nz/fair-trading/changes-to-the-fair-trading-act/fact-sheets/extended-warranties/)

Ko ha'ō fakatau mei ha taha 'oku a'utonu atu ki ho 'api (door-to-door) pe ko ha'ō fakatau mei ha taha na'e fetu'utaki telefoni atu

Kapau 'e fakafe'iloaki atu ha taha kiate koe 'i ho 'api pe 'i he ngāue'angá pe ko ha'a ne telefoni atu 'o feinga ke ke fakatau ha me'a meia te ia (ka na'e 'ikai te ke fakaafe'i ia ke 'alu pe telefoni atu) 'oku 'i ai 'a e tu'utu'uni ki he founa fakatau ni 'oku ui ia ko e tu'utu'uni ki ha fakatau na'e fai mei ha taha na'e 'ikai te ke fakaafe'i.

Ko e fakatātā eni: na'a ke 'i ho 'api 'o fai ho'ō feime'akai pea tukituki atu ha taha he matapā pe ko ha telefoni ta'é'amanekina atu ha taha. Pea ko ha tokotaha eni 'oku feinga atu ke ke fakatau mei ai ha'ō telefoni mo ha aleapau ki ho'ō ngāue'aki 'a e initaneti.

'Oku 'i ai ho'ō totonu ke:

- nau fakahā atu 'oku ngofua ke ke kaniseli pea mo e founa kaniseli
- 'i ai ha aleapau 'oku ha kotoa ai 'a e ngaahi fakamatala 'oku tonu ke ke ma'u, pea ka 'ikai, 'oku ngofua ke ke kaniseli 'e koe 'a e aleapau 'i ha taimi pe
- 'oua te ke tali 'a e ngaahi me'a 'oku nau tu'uaki atu kia koe – pea kapau 'oku 'ikai ke mahino lelei kiate koe 'a e ngaahi fakamatala 'oku fai atu 'e he tokotaha tu'uaki koloa, pe 'oku ke ongo'i 'oku fakamalohi'i koe, pea 'oua te ke tali
- liliu 'a ho'ō fakakaukau pea ke kaniseli 'a e aleapau 'i ha fa'ahinga 'uhinga pe, kimu'a pea 'osi ha 'aho ngāue 'e 5 hili 'a ho'ō ma'u ha tatau 'o e tohi aleapau.

Kapau leva kuo ke loto ke kaniseli 'a e aleapau:

- kuo pau ke nau fakafoki atu leva he taimi pe koiá 'a e pa'anga na'a ke 'osi totongi
- kuo pau ke ke tauhi lelei'i 'a e koloá 'i he 'aho 'e 10 mei he 'aho koia na'a ke fakamahino ange ai 'e kaniseli 'a e aleapau
- hili 'a hono fakafoki atu 'a e pa'anga na'a ke totongi, kuo pau ke 'oange ha faingamālie ki he tokotaha fefakatau'aki, ke nau 'alu atu 'o 'ave 'a 'enau koloa 'i ha taimi 'e faingamālie lelei kiate koe
- Kapau na'e 'i ai ha fa'ahinga ngāue kehe na'a nau fai ma'au lolotonga 'a e fo'i 'aho 'e 5 koia 'oku ngofua ai ke ke kaniseli – ko e fo'ui pe ia 'o kinautolu pea 'oku ke kei ma'u pe 'e koe 'a e totonu ke ke kaniseli 'o 'ikai ke ke totongi ha pa'anga.

🔗 'Oku 'i ai mo e ngaahi fakamatala ke tånaki atu ki heni 'i he 'emau lau'i tohi fakamatala 'oku ui ko e *Door-to-door and telemarketing sales*: www.comcom.govt.nz/fair-trading/changes-to-the-fair-trading-act/fact-sheets/door-to-door-and-telemarketing-sales/

Fefakatau'aki (fakatau atu mo e fakatau mai) 'i he vahaope

Ko e ngaahi tu'utu'uni ki he fefakatau'aki he vahaope 'oku fakatau mai ki ai 'a e kau fefakatau'aki kotoa pe 'oku nau tu'uaki pe fakatau atu 'enau koloa 'i he vahaope ki he kakai 'o Nu'usila, neongo ko ha ko ha kautaha pe tokotaha fefakatau'aki eni 'oku 'ikai ke nofo 'i Nu'usila.

Ko e kau fefakatau'aki 'oku nau fakatau koloa atu 'i he vahaope, kuo pau ke nau:

- fakamahino'i ko honau fatongia ko e fefakatau'aki
- fakapapau'i ko hono fakamatala'i mo tu'uaki atu 'o e koloa pe ko ha ngāue ke fai, 'oku tonu 'o 'ikai ke ne takihala'i pe kākāā'i 'a e kakai fakatau
- ko hano taukave'i 'o e koloa pe ko e ngāue ke fai 'oku makatu'unga ia he ngaahi me'a 'oku mo'oni
- 'oku fakalao 'o fakatatau ki he tu'utu'uni fekau'aki mo e koloa koia pea ke 'oua na'a nau fakatau atu ha koloa kuo 'osi fakatapui 'aki ha fanongonongo fakalao ko e koloa 'oku fakatu'utāmaki (unsafe good notice). Vakai ki he fakahinohino makehe fekau'aki mo e ngaahi tu'utu'uni ke 'oua na'a fakatupu ha lavea pe ko ha fakatamaki 'e ha koloa 'oku fakatau
- fakapapau'i 'oku mahino 'a e hono fakamatala'i pea mo lava ke fakahoko lelei 'a e fakafolau atu 'o e koloa hili hono fakatau 'o kau ai mo e totongi 'o hono uta atu, tukuha pea mo ha ngaahi totongi kehe pea mo hono fakafuofua'i 'a e taimi ke a'utaki ai.

Ko e hā 'a hono 'uhinga kiate au 'o e lea "in trade" pe fefakatau'aki?

Kapau na'a ke fakatau ha koloa mei ha taha "in trade" pe fefakatau'aki pea 'oku malu'i leva koe 'e he ongo lao – Fair Trading Act pea mo e Consumer Guarantees Act. Kimu'a atu, ko e ngaahi fakatau koia na'e fai he vahaope na'e lahi 'a e taimi ia na'e 'ikai ke malu'i eni 'e he lao Consumer Guarantees Act.

🔗 'Oku 'i ai mo e ngaahi fakamatala ke toe tånaki atu ki heni pea 'e ma'u ia mei he 'emau lau'i tohi fakahinohino ko e *Buying and selling online*: www.comcom.govt.nz/fair-trading/changes-to-the-fair-trading-act/fact-sheets/buying-and-selling-online/.

'Oku 'i ai ha me'a 'oku ke faingata'a'ia ai?

Kapau 'oku 'i ai hao faingata'a'ia tupu mei ha koloa na'a ke fakatau pe ko ha ngāue na'a ke totongi'i ke fai ma'au pe 'oku ke manavasi'i na'a kuo takihala'i koe:

- tauhi ke ma'u 'a e lau'i talitotongi
- foki ki he faifakatau 'o feinga ke mo femahino'aki mo fakalelei'i e me'a 'oku ke hoha'a ki ai.

Kapau leva 'e 'ikai lava:

Lāunga'i ia ki he potungāue

Commerce Commission

Ko kimautilu 'oku mau fai tu'utu'uni mo fakapapau'i 'oku tau talangofua ki he lao Fair Trading Act. 'E lava ke ke telefoni mai 'i he 0800 943 600 pe ko ha'o ngāue'aki 'a e foomu ke fai'aki e lāunga – 'e ma'u atu mei homau taulanga vahaopé: www.comcom.govt.nz/online-complaint-form. 'Oku 'i ai 'a 'emau kau fakatonulea 'e lava ke fai atu ia 'i he telefoni mei he Language Line 'o kapau 'oku 'ikai te ke malava lelei 'i he 'Ingilisi.

'Ave ha'o lāunga ki he fakamaau'anga fakatonutonu ko e Disputes Tribunal

Ko e founga fakatonutonu eni 'oku totongi ma'ama'a mo fakafaingofua'i hono fakahoko pea fakapulipuli foki. A'utonu atu ki he taulanga vahaope www.justice.govt.nz/tribunals/disputes-tribunal 'o ma'u mei ai 'a e ngaahi fakaikiiki.

Kumi ha fale'i

'E lava ke ke ma'u fale'i mei he Citizens Advice Bureau www.cab.org.nz pe telefoni 0800 367 222 pe ko e fale'i fakalao mei he Community Law Centre www.communitylaw.org.nz

Ko e pepa 'eni 'o e tefito'i mo'oni' 'oku ne 'oatu 'a e fakahinohino pe. 'Oku 'ikai fakataumu'a ia ke hoko ko ha tu'utu'uni pau mo aofangatuku pe ngāue'aki 'i he ngaahi feitu'u fale'i fakalao.

Ko e fatongia ia 'o'ou keke 'ilo ki he tu'unga lolotonga mo e feliliuaki 'a e ngahi lao ki he noo. E malava ke ke ma'u 'a e ngaahi fakahinohino 'i he tu'unga lolotonga 'i he www.comcom.govt.nz/subscribe

Fetu'utaki mai kiate kimautilu mo ha ngaahi fakamatala ngalingali 'oku ne uesia e lao 'oku mau fakamamafa'i:
Fika telefoni: 0800 943 600 **Tohi:** Contact Centre, PO Box 2351, Wellington 6140
Imeili: contact@comcom.govt.nz

